

عنوان یک کلاس درس برای متصدیان و بانیان نشریات یاد کردند و آن را یک دوره آموزشی و کاری با ارزش لقب دادند و خطاب به دانشجویان فرمودند: از همین نشریات دانشجویی استفاده کنید، به مخاطبان خودتان قدرت تحلیل بدهید که حوادث و پدیده‌ها را بتوانند بشناسند و تحلیل کنند و نگذارید از بیرون دانشگاه برای محیط دانشجویی خط و رسم و نشان و هدایت‌های غلط درست کنند. ایشان نشریات دانشجویی را فضای مناسبی برای بیان افکار و اندیشه‌ها معرفی کردند و معتقدند به همین جهت است که این نشریات می‌توانند زمینه مناسب و اولیه‌ای برای شناسایی و پرورش نخبگان فراهم کند.

نشریاتی از سال ۱۳۱۵ شمسی

نشریات دانشجویی در ایران قدمتی بیش از ۸۵ سال دارد. هر چند بسیاری از منابع از نشریه «دانشجو» که در سال ۱۳۳۰ شمسی منتشر شده به عنوان نخستین نشریه دانشجویی نام می‌برند. ولی موجودی آرشیوهای مطبوعاتی از جمله آرشیو مطبوعات آستان قدس رضوی سالنامه‌ای با نام مؤسسات علمی و فلاحی کرج را نشان می‌دهند که در سال ۱۳۱۵ شمسی توسط دانشجویان پایه دوم دانشکده فلاح کرج به صورت سالانه، در تهران با موضوع کشاورزی و باغبانی منتشر شده که هدف آن ارائه گزارشات سالانه و شناساندن این مؤسسات به مجامع و محافل علمی بیان شده است. بنابراین طبق مستندات موجود این سالنامه را باید نخستین نشریه ادواری دانشجویی ایران بدانیم. آرشیو مطبوعات آستان قدس رضوی در طول بیش از چهار دهه فعالیت مستقل، وظیفه فراهم‌آوری تمام منتشر شده در کشور را به عهده دارد. در همین راستا شناسایی و جذب نشریات دانشجویی که بخش مهمی از تاریخ مطبوعات ایران را شکل می‌دهد، نیز از وظایف کارشناسان این آرشیو بوده و هست. ثمر این تلاش‌ها جذب بیش از ده هزار عنوان نشریه دانشجویی کشور است که سبب شده اکنون بزرگ‌ترین آرشیو مطبوعات دانشجویی ایران در کتابخانه آستان قدس رضوی شکل گیرد و در حال ارائه خدمات تخصصی و پژوهشی به محققان می‌باشد.

مجله، روزنامه و سالنامه جذب کتابخانه بارگاه ملکوتی رضوی شده که در کنار منابع چاپ سنگی و سربی این کتابخانه نگهداری می‌شده است. سرانجام در سال ۱۳۵۹ در راستای آگاهی دقیق‌تر از موجودی مطبوعات کتابخانه، تسهیل خدمات، حفاظت بهتر و تقویت فراهم‌آوری نشریات ادواری، آرشیو مطبوعات کتابخانه آستان قدس رضوی شکل گرفت تا تمام منابع مطبوعاتی در این بخش قرار گیرد. از این زمان روند جذب مطبوعات، رشد فزاینده‌ای به خود گرفت و با بهره‌گیری از روش‌هایی چون سنت‌های حسنه و وقف و اهداء، و اسباب‌پاری نشریات، خرید و مبادله، هر روزه ده‌ها عنوان و صدها نسخه جدید از نشریات به آرشیو سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی افزوده شد. به همین دلیل، شورای عالی انقلاب فرهنگی در سال ۱۳۶۸ بخشنامه‌ای تصویب کرد که تمام ناشران مطبوعاتی یک نسخه از نشریات را برای مرکز مطبوعات کتابخانه این آستان مقدس ارسال کنند. تمام این موارد به توسعه چشمگیر آرشیو مطبوعات این سازمان کمک شایانی کرد چنان که اکنون موجودی این مرکز پس از ۴۰ سال فعالیت مستقل از مرز ۲ میلیون نسخه گذشته و تبدیل به یکی از سه مرکز مهم مطبوعاتی کشور شده است.

بزرگ‌ترین آرشیو مطبوعات دانشجویی ایران

امروزه با گسترش و پیچیدگی ارتباطات، رسانه‌ها نقشی مهم و انکارناپذیر در جهت تأثیرگذاری سیاست‌ها و راهبردهای هر جامعه به عهده دارند. در طول تاریخ، رسانه‌ها به ویژه مطبوعات توانسته‌اند به عنوان یک اهرم تأثیرگذار در افکار عمومی به شمار آیند و هر مجموعه‌ای که استفاده بهینه‌تری از این اهرم کرده، طبیعتاً منافع بیشتری نصیب خود کرده است. در این میان نشریات دانشجویی به عنوان یک رسانه نیمه فراگیر یا به تعبیر دیگر رسانه فراگیر در محدوده خاص، نقش مهمی در تأثیرگذاری بر افکار عمومی دانشجویان در امور گوناگون دارند. مقام معظم رهبری در نخستین همایش نشریات دانشجویی کشور در سال ۱۳۷۷ از فعالیت در حوزه نشریات دانشجویی با

کتاب فهرست مجله‌های موجود در آرشیو مطبوعات آستان قدس رضوی در اختیار پژوهشگران بهرهمندی از غنی‌ترین آرشیوهای نشریات ادواری

اهمیت و جایگاه نشریات ادواری و ساماندهی آن در کتابخانه‌هایی ارتباط نیست. این فهرست‌ها از نظر اعلام وجود یک نشریه، تعیین محل نگهداری هر یک از عنوان‌ها و شماره‌های موجود آنها، برای محققان و همچنین مدیریت کتابخانه‌ها بسیار مفید هستند.

سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی دارای یکی از غنی‌ترین آرشیوهای نشریات ادواری در میان کتابخانه‌های ایران است. به دنبال رشد روبه‌افزایش نشریات ادواری و اقدامات مفید آن کتابخانه، آرشیوی کم‌نظیر در سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی ایجاد شده است. به منظور روزآمدسازی فهرست‌های کتابخانه، اصلاح و تکمیل اطلاعات، معرفی بسیاری از عناوین یا شماره‌های منحصر به فرد موجود در این مجموعه که در فهرست‌های قبلی و یا سایر کتابخانه‌ها موجود نیست، اطلاع‌رسانی به پژوهشگران و افزایش آگاهی آنان جهت دستیابی هر چه سریع‌تر و بهتر به نشریات این آرشیو، «فهرست مجله‌ها» تهیه و در پنج جلد چاپ شده است. این فهرست حاصل حدود شش سال تلاش مستمر و دربرگیرنده مجله‌های موجود در آرشیو مطبوعات آستان قدس رضوی از ابتدای انتشار تا پایان سال ۱۳۸۴ است که بالغ بر پنج هزار و ۳۸۶ عنوان است.

نخستین نشریه ادواری که در شکل مجله در ایران انتشار یافت فلاحات مظفری نام دارد که از سوی اداره کل فلاحات بازمینه موضوعی علمی و کشاورزی در سال ۱۳۱۸ قمری/ ۱۲۷۹ شمسی/ ۱۹۰۰ میلادی انتشار یافت. انتشار این مجله، سرآغاز مجله‌نگاری در ایران است و پس از آن هزاران عنوان مجله در نقاط مختلف ایران انتشار یافته است که از برخی از آن‌ها بیشتر از یک شماره منتشر نشده و بعضی دیگر عمر دوره انتشارشان طولانی بوده است.

امروزه مطبوعات از منابع ردیف اول تحقیق هستند و در اکثر ارجاعات، تحقیقات علمی، پژوهشی و استنادها، یک منبع مهم به شمار می‌روند. مهم‌ترین مرکز نگهداری از این آثار مکتوب فرهنگی، آرشیو کتابخانه‌ها است که علاوه بر حفاظت، ساماندهی منابع آرشیوی را نیز به منظور ارائه خدمات به محققان و پژوهشگران بر عهده دارند. در ایران کتابخانه‌ها هر کدام به نوعی برای جمع‌آوری نشریات ادواری و حفاظت از آن‌ها تلاش کرده‌اند. اما ارزش این تلاش زمانی بیشتر است که با تهیه فهرستی جامع و قابل اعتماد، در مورد هر یک از عنوان‌ها و شماره‌های موجود آن‌ها اطلاع‌رسانی شود.

نخستین فهرست موجودی نشریات در کتابخانه‌های ایران ۱۳۹ سال پس از آغاز انتشار نشریه در ایران منتشر شده است و این بادیرباوری